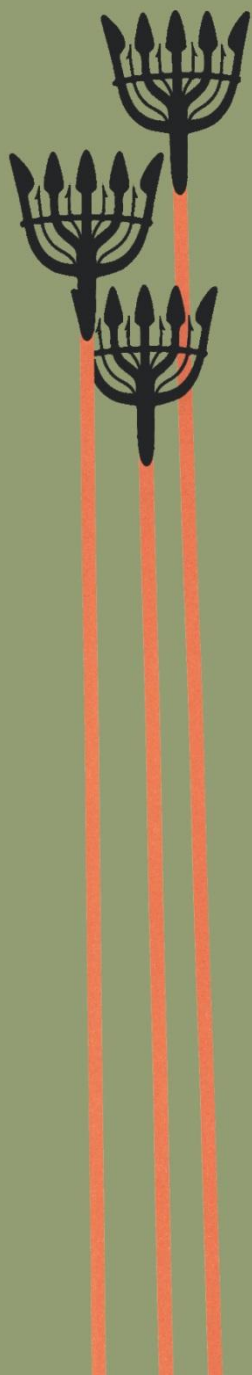

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2018:22

Backstugan i Brokamåla Etapp 1

Antikvarisk medverkan, 2018

Jimmy Juhlin Alftberg

Rapport 2018:22

Backstugan i Brokamåla

Ettapp 1

Jämshög socken
Olofström kommun
Blekinge län

Jimmy Juhlin Alftberg

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

www.blekingemuseum.se

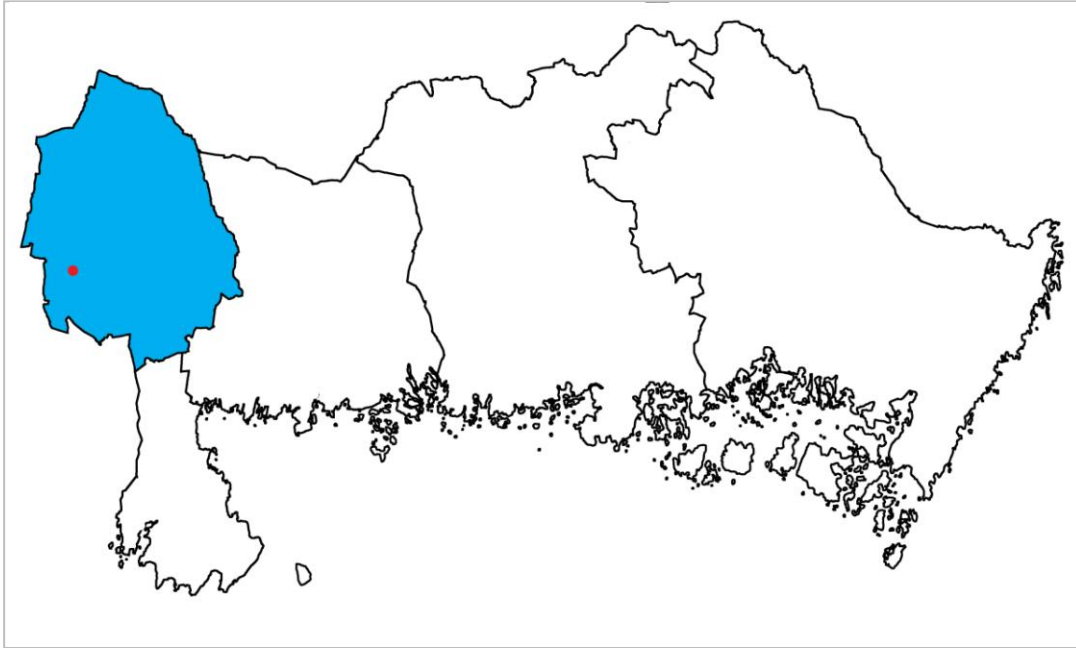
© 2018 Blekinge museum

Omslagsfoto: Vy mot nordöst.

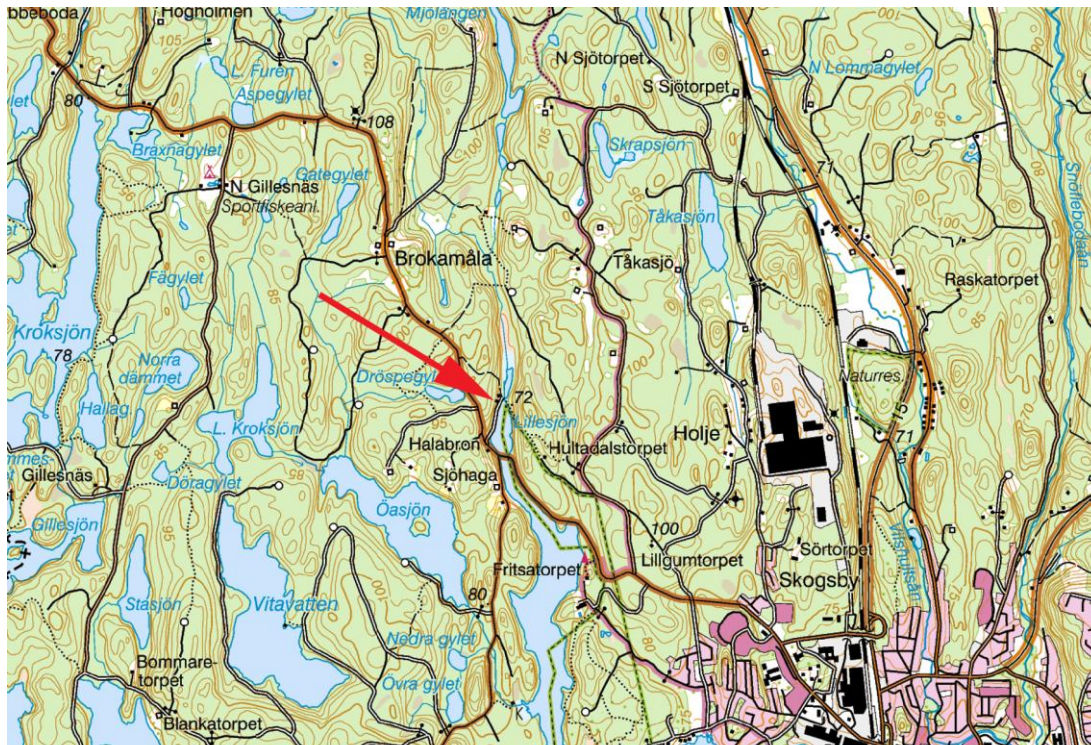
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Innehåll

Administrativa uppgifter	5
Inledning	5
Utförda åtgärder	5
Yttertaket	5
Stugan	6
Köket	9
Generellt invändigt	10
Övervåningen	10
Dräneringsarbeten	11
Avvikelser från handlingarna	11
Iakttagelser under arbetet	12
Rekommendationer för etapp 2	12
Övriga handlingar med relevans för ärendet	13

Olofströms kommun, backstugan ungefärligt markerad.

Del av Jämsbög socken, backstugan markerad.

Administrativa uppgifter

Objekt	Backstugan i Brokamåla
Socken	Jämshög socken
Kommun	Olofströms kommun
Arbetshandlingar	Knadriks Kulturbygg AB, odaterad Hoby Mur & Puts AB, odaterad
Länsstyrelsens diarienummer	434-2183-2018
Blekinge museums diarienummer	BM2018-334
Byggherre/beställare	Vireko AB
Entreprenör	Knadriks kulturbygg AB Hoby Mur & Puts AB
Antikvarisk medverkan	Blekinge museum genom Jimmy Juhlin Alftberg
Byggnadstid	Maj–november 2018
Slutbesiktning	28 november 2018
Byggnadsvårdsbidrag	95% av totalsumman inkl. antikvarisk medverkan, 224 000:-

Inledning

Under 2017 genomförde Blekinge museum en skadebesiktning på byggnadsminnet Brokamåla backstuga, vilken aktualiserades av Länsstyrelsen på grund av byggnadens omfattande skadebild. Besiktningen kom sedan att ligga till grund för fortsatta diskussioner kring bevarandet av byggnadsminnet samt upprättandet av åtgärdsplan för en etappindelad säkring och återuppbyggnad. Under 2018 genomfördes etapp 1 i säkringsarbetet, och det är denna del som härmed avrapporteras, och som ska ligga till grund för etapp 2 (under 2019).

Utförda åtgärder

Yttertaket

Takspånen på takfallens nedre halvmeter har, med undantag av östra långsidan, tagits bort för att skapa besiktningsåtkomst till lejder, bindbjälkars infästning i lejd, taksparrars nedre delar och murkrön. Ovanpå takspånen skruvades 2x3” strö- och bärläkt, på vilka svart, sinuskorrugerad plåt skruvades (inkl. rännalar). Plåten saknar estetisk värde och är enbart till för att temporärt säkra takfallen (fig. 1 och 17). Inga lagningsarbeten utfördes på frilagd timra.

Vid inspektionen noterades svåra rötskador på bakre (västra) utbyggnadens södra lejd och i viss mån i sparrars nedre delar mot lejden och på bindbjälkar (fig. 3). Skadorna är alstrade av långvarigt läckage. Även takspånen var bristfälliga. I det dolda kryputrymmet mellan takfot och innervägg, som delvis löper ovanför den underliggande matkällaren, fanns mineralisolering på golvyta (ovanpå korrugerade plastskivor) och vägg (fig. 2).

Fig. 1. Yttertaken täckta med plåt. Nedre plåtarna tillfälligt borttagna i samband med inspektion.

Fig. 2. Kryputrymmet med mineralisolering.

Fig. 3. Förbrukad lejd.

Stugan

Innertaket avlägsnades och bindbjälkarna frilades (och omstämpades). Likaså togs befintligt väggmaterial (papp och tjocka tapetlager) samt övrigt rötskadat material bort; i västra väggen in till ursprunglig lerklining, i norra väggen in till ursprunglig stenmur och fönstersmyg och i östra väggen in till sentida brädvägg (som ersatt en timrad vägg). Garderoben i nordöstra hörnet lämnades av tekniska skäl orörd.

I samband med rensningen i stugan framträdde vad som sannolikt har varit delar av den ursprungliga gestaltningen i denna del av byggnaden (det är dock okänt när exakt byggnaden är uppförd – men den förefaller vara utmärkt på generalstabskartan från 1869):

- Lerputsade väggar åt väster, norr och söder (det är sedan tidigare känt att östra väggen varit timrad).
- Lerputsen på åtminstone västra väggen visade små diffusa spår av att ha varit marmoreringsmålade i naivistisk stil, med inslag av ultramarinblått på vit och/eller grå bakgrund (fig. 6). Målning med ultramarinblått i denna typ av miljö kan tidigast ha skett under 1820-talet, då detta pigment började framställas syntetiskt.
- Innertaket i stugan, dvs. norra vindens trossbotten, har ursprungligen varit trärent och uppbyggt av grova, profilhyvlade trälister, spikade längs med bindbjälkarna (fig. 5). Pappspänningen är tillkommen i senare tid, förslagsvis under perioden 1900–1930.
- Fönsterhålet i norra stenväggen är en originalkonstruktion (fig. 4).

Fig. 4. Vy mot norra väggen.

Fig. 5. Profülhyvlat list på bindbjälke i stugan.

Fig. 6. Stugans västra vägg, Pilarna visar spår av ultramarinblått pigment.

Köket

Röt- och svampangrepp på brädmaterial och timmer i tak avlägsnades, likaså pappspänningen i södra delen (fig. 7 och 8). Ett inspektionshål togs upp i golvet (trossbotten var fylld med lecakulor efter en sentida renovering, inga skador noterades).

Det kunde noteras att rötangrepp spridit sig till skafferiet bredvid ingången till jordkällaren. Även i denna del återfanns mineralisolering (fig. 9).

Fig. 7. Köket, vy mot skafferiet.

Fig. 8. Köket, vy mot öster.

Fig. 9. Köket, trossbotten ovanför skafferiet.

Generellt invändigt

Innerfönster togs ner av ägaren och förvaras utanför byggarbetsplatsen. Tapetprover från stugan tillvaratogs även av ägaren och kan vid behov analyseras.

Övervåningen

I mellersta och södra rummet togs samtliga väggbeklädnader bort och taksparrarna frilades. Det stod då klart att sparrarna och underbrädningen utgjorde ett konglomerat av sammanspikade och bultade brädor, slanor och bilat timmer (fig. 10–13). Speciellt ett sparrpar, med uthuggna skårer för röstepanel, föreföll vara ålderdomligt och eventuellt original (fig. 12 och 19). Inga större skador framkom och i samband med lagningsarbeten går det bra att följa byggnadstraditionen, dvs. att komplettera och laga med brädor och begagnat timmer, vilket spikas eller bultas fast.

Fig. 10. Vyg mot takkupan.

Fig. 11. Bultat sparrkryss, bräda och timmer.

Fig. 12. Sparre med skåra.

Fig. 13. Fyra gradsparrar möts i nocken.

Dräneringsarbeten

En dräneringsslang (PVC, 92 mm), täckt med fiberduk, har på enklaste vis grävts ner på frostfritt djup längs östra fasaden, med avvattning österut, under vägen ut mot sjön (fig. 14). Slangändarna är uppvikta vid gavlarna och förberedda för förlängning om detta anses nödvändigt. Inga rensbrunnar har monterats.

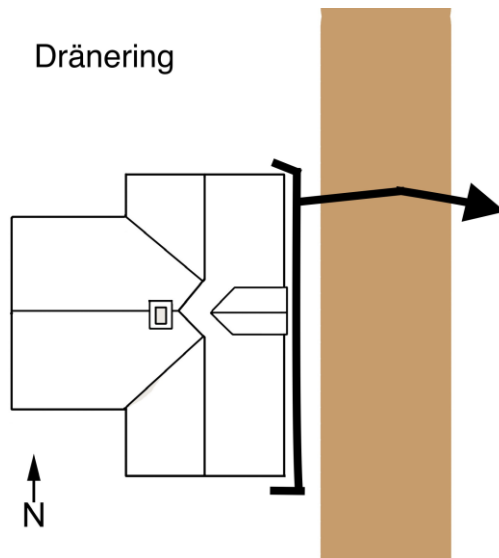

Fig. 14. Plan över dräneringen.

Fig. 15. Väggenomgången.

Fig. 16. Fiberduk kring dräneringsslangen.

Fig. 17. Efter arbetet.

Avvikelser från handlingarna

Avfuktare var ursprungligen tänkt att placeras invändigt, men på grund av den extremt varma sommaren 2018 utgick momentet.

Inga timmerkonstruktioner behövde lagas efter besiktningen (trots partiellt svåra rötangrepp bedömdes konstruktionen hålla ytterligare ett par år, speciellt då nytt tak monterats).

lakttagelser under arbetet

På norra vinden och på övervåningen, ovan köket, finns spår i konstruktionen efter en tidigare brand – bland annat är det ålderdomliga sparrparet flammsvett i sparrkrysset (fig. 19).

Fig. 18. Brandskada i gradsparre (t.b).

Fig. 19. Brandskada på sparrkryss (pilen).

Rekommendationer för etapp 2

Innan en fullständig överblick av byggnadens status kan erhållas behövs ytterligare undersökningar och rensningsinsatser göras. Dessa, som måste ske under etapp 2, innefattar:

- Upptagning av golvbrädor i övervåningens bakre (västra) rum för att kunna avlägsna befintlig mineralisolering, samt för att klargöra om denna åsamkat några skador i timmerkonstruktionen.
- Montera bort samtliga golv på övervåningen och norra vinden för att er-hålla adekvat åtkomst till bindbjälkarna i stugan och köket.
- Rensa bort all mineralisolering som framkom under etapp 1. Troligtvis behöver även de korrugerade plastskivorna som återfanns tas bort då dessa endast bidrar till att binda fukt.

De uppbyggnadsarbeten som lämpligtvis kan genomföras under etapp 2 utgörs av:

- Omtimring av stugans östra vägg. Dels skapas ett traditionellt och funktionellt upplag åt bindbjälkarna, dels återskapas en konstruktionsdel som ursprungligen funnits på byggnaden (det är okänt när den timrade väggen togs bort och ersatt med en plankvägg). Befintlig fönsterplacering används i ny vägg då den ursprungliga fönsteröppningens placering och mått är okänd.
- Byte av de tre bindbjälkarna i stugan inkl. översyn och, om så krävs, stabilisering av bjälkarnas norra upplag i stenvuren.
- Montera ny blindbotten på profilhyvlade lister fästa i bindbjälkarna. Mått och utförande på nya blindbottenbrädor likt befintliga. Listprofilering kopieras.

- Mindre finsnickeriarbeten i norra fönstersmygen efter att arbetsområdet rensats ytterligare på rötskadat/fuktigt organiskt material. Troligtvis behöver även enstaka delar i den inbyggda garderoben ersättas.

(Observera att arbetshandling bör upprättas av entreprenör innan arbetena sätter igång och att det kan finnas mindre moment utöver ovan angivna som måste utföras för att skapa åtkomst till, och säkerställa, arbetet.)

När ovanstående moment är utförda finns ett bra utgångsläge inför det fortsatta arbetet; dels kan man välja att hålla del av byggnaden i det som förefaller vara ursprungligt skick, dels kan man välja en senare gestaltning med t.ex. pappspänt tak och tapetserade väggar. Beslut om detta tas lämpligtvis då etapp 2 är avklarad.

Om tid och ekonomi tillåter inom etapp 2 kan eventuellt västra och norra väggen i stugan omputsas med lerbruk, vilket är en åtgärd som anses behöva utföras. Mer realistiskt är dock att se omputsningen inom ramen för etapp 3. Innan lerputsning sker behöver även en djupare diskussion föras huruvida befintligt lerbruk ska återanvändas, delvis återanvändas eller helt ersättas med nytt bruk. Laboratorieanalys kan bli nödvändigt för att undvika återanvändning av kontaminerad lera.

Inläggning av nytt trägolv i stugan, på övervåningen och på vinden (eventuellt återanvänt) bör tidigast ske under etapp 3.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2018-04-24 Ansökan om byggnadsvårdsbidrag, inkl. åtgärdsbeskrivningar

2018-04-27 Länsstyrelsens bidragsbeslut

Karlskrona 2018-11-28

Jimmy Jublin Alftberg

Rapportserie 2018

Blekinge museum

2018:1 **S:t Nicolai kyrka, Sölvesborg – öppning av krypta.** Antikvarisk medverkan. Sölvesborg socken, Sölvesborg kommun.

2018:2 **Karlskrona kritpipsfabrik och handelshamn Kv Gulin 1, RAÄ Karlskrona 77:1.** Arkeologisk förundersökning. Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2018:3 **Nättraby kyrka – Invändig renovering 2017–2018. Antikvarisk medverkan.** Nättraby socken, Karlskrona kommun.

2018:4 **St Jörgens hospital i Ronneby Kv. Georg 1.** Arkeologisk undersökning 1973 inom RAÄ Ronneby 214:1. Ronneby socken, Ronneby kommun

2018:5 **Sjöborg – arkeologisk förundersökning 2017.** RAÄ Elleholm 3:1. Elleholm socken, Karlshamn kommun.

2018:6 **Forskningsgrävning Västra Vång 2017.** Johannishus 1:2, Hjortsberga socken, Ronneby kommun.

2018:7 **Järnvägsparken. Arkeologisk förundersökning 2017.** Sölvesborg socken, Sölvesborg kommun.

2018:8 **Glimmebodagården 2018. Antikvarisk medverkan.** Brösarp socken, Tomelilla kommun.

2018:9 **Kulturlager, gravar och komplexa boplatsslämningar i Siretorps samhälle. Arkeologiska undersökningar 2015-2018.** Mjällby socken, Sölvesborg kommun.

2018:10 **Holje 160:57, Gamla torget. Arkeologisk utredning 2018.** Jämshög socken, Olofströms kommun.

2018:11 **Sporrakulla gård 2018. Antikvarisk medverkan.** Glimåkra socken, Östra Göinge kommun.

2018:12 **Fysiska åtgärder på milstenar i Blekinge 2018.** Asarum, Backaryd, Bräkne-Hoby, Elleholm, Jämshög, Karlskrona, Kristianopel, Kyrkhult, Mörrum, Nättraby, Ringamåla, Ronneby, Tving, Ysane och Öljevult socken. Karlshamn, Karlskrona, Olofström, Ronneby och Sölvesborg kommun.

2018:13 **Gränums bränneri – ny utrymningsväg. Antikvarisk medverkan.** Jämshög socken, Olofström kommun.

2018:14 **Sturkö kyrkogård. Vård- och underhållsplan.** Sturkö socken, Karlskrona kommun.

2018:15 **Skötselplan över Lyckå slottsruin.** Lösen socken, Karlskrona kommun.

2018:16 **Föremålssamling Vämö. Sammanställning och registrering av fyndsamling.** Vämö, Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2018:17 **Kyrkhults kyrkogård. Vård- och underhållsplan.** Kyrkhult socken, Olofström kommun.

2018:18 **Bedömning av kulturlämningar i Mörrumsån II.** Kulturhistorisk bedömning. Asarum, Kyrkhult, och Ringamåla socknar, Karlshamns kommun. Almundsryds socken, Tingsryds kommun.

2018:19 **Kunskapssammanställning över begravnings- och varvsområde Vämö RAÄ Karlskrona 78:1 och 78:2.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2018:20 **Forneboda 2018 – fasad- och takarbeten.** Kyrkhult socken, Olofström kommun.

2018:21 **Fotbollsläktaren i Belganet – renoveringen 2018.** Öljevults socken, Ronneby kommun.

2018:22 **Backstugan i Brokamåla, Etapp 1.** Jämshög socken, Olofström kommun.

